

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 224 (7392)

Qəzet 1991-ci il
yanvarın 11-dən çıxır

Hüquqi dövlət quruculuğunda
Konstitusiya və qazanılan
suverenlik

5

Müasir Azərbaycanın milli inkişaf modeli

2

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Azərbaycan
sabit siyasi sistemə və inkişaf etməkdə
olan iqtisadiyyata malik ölkədir"

Poçtalyon Makron

3

"TikTok" bizdən nələr,
nələr aldı...

8

Torpaq əldən gedir:
səbəblər, həll yolları

7

5 dekabr dünyada
Beynəlxalq Könüllülər
Günüdür

5

Ədalətli
mühakimə
cəmiyyətin
istəyidir

5

Haqq yerini tapdı,
qadınlar da
haqlarına çatdı

6

Prezident İlham Əliyev Ulu Öndərimizin gördüyü möhtəşəm işləri qətiyyət və prinsipiallıqla davam etdirərək Azərbaycanın iqtisadi, siyasi, hərbi qüdrətini, nüfuzunu daim artıraraq, xalqın güzəranını və rifahını dönmədən yüksəldərək, ərazi bütövlüyümüzü təmin edərək və suverenliyimizə imza ataraq xalqın alternativsiz Liderinə çevrilib. Bu gün Azərbaycan öz qüdrətli Liderinin uzaqgörən, qətiyyətli siyasəti ilə regionda yaranmış yeni reallıqlar fonunda daha möhtəşəm gələcəyə doğru inamla addımlayır. Azərbaycanı Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə daha yeni nailiyyətlər və yeni qələbələr gözləyir.

Ötən illər ərzində Azərbaycan xalqının təhlükəsizlik və sabitlik şəraitində yaşaması, uğurlu inkişafı hər bir Azərbaycan vətəndaşında məmnunluq yaradır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirdiyi kimi, "2003-cü ildə verdiyim bütün vədlər yerinə yetirildi. Əldə edilmiş bütün nailiyyətlərin mənbəyi Azərbaycan xalqıdır, onun mənə göstərdiyi inam və onun vahid amal ətrafında birləşmə bacarığıdır. Biz doğrudan da bütün dünyaya sübut etmişik ki, böyük xalq, biz öz taleyimizi özümüz həll edirik, ölkə qarşısında duran problemləri özümüz həç kimin köməyi olmadan həll edirik və əsaslı şəkildə həll edirik" - deyən Prezident diqqətə çatdırıb ki, veriyim vədlər arasında təbii ki, ilk növbədə, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpası idi. Bəli Azərbaycan Prezidentin qətiyyəti ilə Vətən müharibəsi nəticəsində torpaqlarımızın böyük hissəsini azad edildi. 300-dən çox şəhər və kənd azad olunmuşdur, o cümlədən mədəniyyət paytaxtımız Şuşa şəhəri işğalçılardan azad edildi. "Biz qan tökərək, şəhidlər verərək tarixi ədaləti bərpa etdik" - deyər Prezident diqqətə çatdırıb.

GÜCLÜ XALQ, GÜCLÜ DÖVLƏT, GÜCLÜ LİDER VƏHDƏTİ

Ölkəmizin istənilən bir sahəsində uğurları görmək mümkündür ki, bu da insanların firavanlığının təminində mühüm rola malikdir. Azərbaycan dünyanın ən sürətlə inkişaf edən, yeniləşən, müasirləşən, demokratikləşən dövlətinə çevrilib. Azərbaycan Prezidentinin yürütdüyü siyasətin məqsədyönlüyü, ardıcılığı hər bir vətəndaşda gələcəyə daha da böyük inam və əminlik yaradıb. Prezident İlham Əliyev dövrün tələbi kimi qarşıda duran vəzifələri düzgün müəyyənləşdirib, həyata keçirdiyi islahatlarla inkişaf mexanizminin daha da çevikliyine, işləkliyine nail olub. Azərbaycan dünyanın ən sürətlə inkişaf edən, yeniləşən, müasirləşən, demokratikləşən dövlətinə çevrilib. Güclü xalq, güclü dövlət, güclü lider vəhdəti müasir müstəqil Azərbaycanın devizinə çevrilib. Bu gün Azərbaycanda güclü dövlət idarəçiliyi mövcuddur. Müstəqil Azərbaycanın yürütdüyü siyasət ölkəmizin etibarlı və strateji tərəfdaş kimi nüfuzunu beynəlxalq aləmdə yüksəldib və dünya birliyinin ayrılmaz hissəsinə çevirib. Prezident İlham Əliyevin yürütdüyü müdrik və uzaqgörən siyasəti qısa müddətdə Azərbaycanı dünya birliyinin sayılıb-seçilən üzvünə, beynəlxalq tədbirlərin, qloballaşan dünyanın problemlərinin həllediyi məkana çevirdi. İnkişafın Azərbaycan modeli, multikulturalizm modelimiz dünyanın diqqətini özünə çəkdi, bir çox ölkədə öyrənilməyə başlandı və örnəyə çevrildi. Azərbaycan kosmik dövlətlər ailəsinə daxil oldu, müasir, modern dövlətə çevrildi. Prezident İlham Əliyev Ulu Öndərimizin gördüyü möhtəşəm işləri eyni qətiyyət və prinsipiallıqla davam etdirərək Azərbaycanın iqtisadi, siyasi, hərbi qüdrətini, nüfuzunu daim artırır, xalqın güzəranını və rifahını dönmədən yüksəldir.

1,8 MİLYONDAN ÇOX YENİ İŞ YERİ

Azərbaycanın uğurlu inkişafının təmin edilməsində və qarşıda duran bütün əsas vəzifələr uğurla icrasının təməlinə düşülmüş si-

Müasir Azərbaycanın milli inkişaf modeli

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Azərbaycan sabit siyasi sistemə və inkişaf etməkdə olan iqtisadiyyata malik ölkədir"

yasət, həyata keçirilən islahatlar və dövlət proqramları dayanır. Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair dövlət proqramlarının qəbulu və qarşıya qoyulan vəzifələrin uğurlu icrası nəticəsində abadlaşan bölgələrimiz, inkişaf edən ölkəmiz Azərbaycanın dinamik inkişafının göstəriciləridir. Paytaxtla regionlar arasında inkişaf fərqi aradan qaldırmağa hesablanmış Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramları bölgələrdə infrastrukturun yenilənməsi, rayonların simasının əhəmiyyətli dərəcədə müasirləşməsində mühüm rol oynayır. Bölgələrdə istehsal müəssisələrinin dirçəlişi və yeni sənaye obyektlərinin yaradılması, yerli resurslardan istifadənin səmərəliliyinin artırılması, aqrar sektorun müxtəlif dəstək mexanizmləri və innovativ üsullarla inkişaf etdirilməsi, müasir infrastrukturun, yeni iş yerlərinin yaradılması dövlət proqramlarının reallaşdırılmasında əsas nailiyyətlər sırasında qeyd edilməlidir. Ümumilikdə 4 dövlət proqramı üzrə regionlara yatırılmış investisiyaların həcmi 104 milyard manat təşkil edir. 2004-cü ildən bəri regionlarda 1,8 milyondan çox yeni iş yeri və 52 mindən artıq yeni müəssisə yaradılıb. Statistik rəqəmlərə əsasən. 2004-cü ildən ölkədə 60-dan çox yeni elektrik stansiyası istismara verilib. Elektrik enerjisinin 76%-i regionlarda istehsal edilir. Bu illər ərzində Azərbaycan elektrik enerjisini idxal edən ölkədən ixrac edən ölkəyə çevrilib. Regionlarda qazlaşdırmanın səviyyəsi 94%-i ötür, fasiləsiz içməli su alan əhali üzrə göstərici 9%-dən 73%-ə çatıb. Həmin müddətdə əsas hissəsi bölgələrə aid olmaqla 3.600-dən çox məktəb, 760-a yaxın tibb müəssisəsi tikilib və ya təmir olunub, çoxlu sayda körpü və tunellər, yollar istifadəyə verilib. İstehsal və sənaye müəssisələrinin çoxu bölgələrə aiddir. Bütün bu və ya digər göstəricilər və statistik rəqəmlər deməyə əsas verir ki. Azərbaycan böyük bir inkişaf yolu keçərək nüfuzunu yüksəltməyə nail olub. Bu göstəricilər insanların rahatlıq və firavanlığını yüksəldib. "Bizim iqtisadiyyatımız özünü təmin edir. Bizim xarici borcumuzun səviyyəsi ÜDM-in 7 faizindən azdır və maliyyə ehtiyatlarımız borcumuzu 14 dəfə üstələyir. Biz milli sərvətlərin düzgün bölüşdürülməsi nəticəsində yoxsulluğun azaldılmasına müvəffəq olduq və bu gün yoxsulluq səviyyəsi 5 faizə bərabərdir."

REGIONUN ƏN GÜCLÜ VƏ NÜFUZLU DÖVLƏTİ

Müasir dövrün global çağırışlarına dəstək verən Azərbaycan dünya dövlətləri və beynəlxalq təşkilatlarla uğurlu əməkdaşlıq imkanlarına malikdir. Müstəqil Azərbaycanın yürütdüyü siyasət ölkəmizin etibarlı və strateji tərəfdaş

kimi nüfuzunu beynəlxalq aləmdə yüksəldib və dünya birliyinin ayrılmaz hissəsinə çevirib. Bu gün, məhz uğurlu iqtisadi inkişaf strategiyasının nəticəsidir ki, Azərbaycan modeli dünyada tanınır və qəbul edilir. Bütün bu və ya digər amillər müstəqillik dövründə Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətlər - tarixi gerçəklikləridir. Müasir Azərbaycanda nəhəng enerji layihələri, ölkənin hər yerində abadlaşma, müasirləşmə, ölkənin dünyada tanınması və milli maraqlara xidmət edən çoxsaylı tədbirlər gerçəkləşib. Həyata keçirilən çoxtərəfli və balanslaşdırılmış xarici siyasət nəticəsində, Azərbaycan regionun ən güclü və nüfuzlu dövlətinə çevrilib. Ölkəmizin BMT Təhlükəsizlik Şurasının qeyri-daimi üzvlüyünə qəbul olunması onun dünya miqyasında artan nüfuzundan və uğurlu xarici siyasətindən xəbər vermiş oldu. Dünyanın 155 ölkəsi Azərbaycana səs verdi. Əlbəttə, xalqımız görülən işləri, əldə olunan

nailiyyətləri hər zaman dəyərləndirir və ən yüksək səviyyədə qiymətləndirir. Cənab Prezident "Bizim siyasətimiz, addımlarımız, xoş niyyətimiz və xarici siyasətimizin əməkdaşlıq üzərində qurulması bizə böyük dostlar düşərgəsi qazandıra bilməmişdir. Təsəffüf deyildir ki, Azərbaycan BMT Təhlükəsizlik Şurasına 155 ölkənin dəstəyi ilə üzv seçilmişdir. Bu, bizim böyük siyasi, diplomatik qələbəmizdir, müstəqil Azərbaycanın böyük uğurudur", - deyər bildirmişdir.

Xarici siyasət daxili siyasətin davamıdır. Xarici siyasətimiz çox aydın, açıq olacaq və bu gün dünya ictimaiyyəti bizim siyasətimizi bəyənir və dəstəkləyir. Əgər belə olmasaydı dünya birliyi COP29 Konfransının Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qərar qəbul etməzdi. COP29 tədbirinin yüksək təşkilatçılığı, uğuru Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun daha bir təqdimatı oldu. Azərbaycanın növbəti diplomatik uğuru - D-8 təşkilatına üzvlük ölkəmizin müstəqillik tarixində beynəlxalq diplomatik uğurlar sırasında daxil olan növbəti əlamətdar hadisə kimi yadda qalıb. Misirin paytaxtı Qahirə şəhərində İnkişaf etməkdə olan səkkiz ölkənin İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (D-8) XI Sammiti zamanı Azərbaycan Respublikası yekdilliklə D-8 təşkilatının üzvü seçilib. Bu, D-8 yarandığı gündən təşkilatın sıralarının ilk genişlənməsi kimi əlamətdardır. Üç qitəni əhatə edən, 4 trilyon ABŞ dollarından artıq ÜDM-ə malik, 130 milyard ticarət dövriyyəsi həyata keçirən, üzvlərinin əhalisinin sayının ümumilikdə dünya müəssisələrinin 60%-ni təşkil edən (ümumi əhali 1,2 milyarddan artıqdır) və böyük iqtisadi potensiala malik "İslam Səkkizliyi" adlanan D-8-ə ölkəmizin üzvlüyü Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə artan nüfuzunun və ölkəmizə olan etimadın bariz nümunəsidir.

Ötən 22 illik tariximiz Azərbaycanın böyük bir salnaməsini yaratmış, güclü iqtisadiyyata, dinamik inkişafa, dünya dövlətləri sırasında xüsusi imicə malik olan dövlət kimi öz imicini təsdiqləmişdir. Dövlət başçısının xalqın qəhrəmanı, hərbi sərkərdəsi olması onun intellektual potensialından və səriştəli idarəetmə bacarığından irəli gəlir. Bu gün, məhz uğurlu iqtisadi inkişaf strategiyasının nəticəsidir ki, Azərbaycan modeli dünyada tanınır və qəbul edilir. Bütün bu və ya digər amillər müstəqillik dövründə Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətlər - tarixi gerçəklikləridir.

Nazakət Ələddinqızı

Prezident İlham Əliyev Birləşmiş Krallığın müdafiə üzrə dövlət nazirini qəbul edib

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 4-də Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının müdafiə üzrə dövlət naziri Lord Vernon Koakeri qəbul edib. Azərbaycan Prezidenti ilə görüşdən məmnunluğunu bildiren qonaq, ilk növbədə, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Baş naziri Kir Starmerin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı. Lord Vernon Koaker ölkələrimiz arasında dostluq və etimada əsaslanan münasibətləri qeyd edərək əlaqələrimizin strateji tərəfdaşlıq müstəvisində inkişaf etdirilməsində maraqlı olduqlarını vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Baş nazirinə çatdırmağı xahiş etdi. Prezident İlham Əliyev Kir Starmerin COP29-da iştirakını və onunla görüşünü məmnunluqla xatırladı.

İkitərəfli münasibətlərimizin zəngin tarixinin olduğunu deyən dövlətimizin başçısı ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın enerji sektorundan başladığını və daha sonra bir çox sahələri əhatə etdiyini vurğuladı. Prezident İlham Əliyev ticarət, investisiya və digər sahələrdə əməkdaşlığı daha da genişləndirmək üçün yaxşı imkanların olduğunu dedi. Dövlətimizin başçısı hazırda ölkələrimiz arasında müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlıqla bağlı yeni səhifənin açılmasına toxunaraq, bunu qarşılıqlı etimadın göstəricisi kimi qiymətləndirdi. Qonaq Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərin normalaşması və sülh gündəliyinin irəli aparılması istiqamətində bu ilin avqustunda Vaşinqtonda əldə edilmiş nəticələr münasibətilə dövlətimizin başçısını təbrik etdi.

Prezident İlham Əliyev təbriklərə görə təşəkkürünü bildirərək, bütün bunların tarixi əhəmiyyət daşıdığını vurğuladı və bu məsələdə ABŞ Prezidenti Donald Trampın xüsusi roluna toxundu. Dövlətimizin başçısı sülh gündəliyinin təşəbbüsünün məhz Azərbaycan olduğunu dedi və onun irəli aparılması üçün ölkəmizin bundan sonra da səylərini davam etdirəcəyini vurğuladı. Söhbət zamanı qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Poçtalyon Makron

Fransa prezidenti Emmanuel Makronun Çinə üç günlük dövlət səfəri başlayıb. Fransa lideri Çin prezidenti Si Cinpinlə danışıqlar aparacaq və ölkənin bir sıra şəhərlərinə, o cümlədən əsas sənaye və texnologiya mərkəzi olan Çenqduya ilk dəfə səfər edəcək. Makron xatırlatmaq istəyir ki, Fransa Qərbi Avropada 60 il əvvəl Çinlə diplomatik əlaqələr quran və Çinlə rəqabətdən son dərəcə narahat olan Al-nin maraqlarını müdafiə edən ilk ölkə olub. Rusiya-Ukrayna münaqişəsi də onun danışıqlarının əsas mövzusu olacaq. Bu məsələdə Makron həm də bütün Aİ adından danışacaq, baxmayaraq ki, Si Cinpin ilə ümumi dil tapacağını gözləmir.

Xəbər agentlikləri Fransa prezidentinin iki məsələyə diqqət yetirəcəyini vurğulayırlar: ticarət və Ukrayna. Makron Çini Moskvaya təzyiq artırmağa inandırmaq ümidindən əl çəkməyib. Lakin Qərb mətbuatında yazılan şərhərdən də göründüyü kimi, Paris uğur gözləmədiyi üçün bu məsələdə həddindən artıq canfəşanlıq etməyəcək. Paris Çinin xarici işlər naziri Vanq Yinin Avropa rəsmilərinə Çinin Rusiyanın məğlub olmasına imkan verə bilməyəcəyi barədə bəyanatını xatırlayır. Axı bu, onu Amerika və digər güclər, onun müttəfiqləri qarşısında tək qoyacaq.

"Global Times" qəzeti Fransa prezidentinin səfəri ilə bağlı Pekinin mövqeyini açıqlayıb. Çin-Fransa münasibətlərinin xüsusilə sıx xarakterini vurğulayan nəşr bu Makronun Çinə dördüncü dövlət səfəri olduğunu xatırladır. Si ötən il Fransaya səfər edib. İki lider arasındakı strateji əməkdaşlıq sayəsində Pekin və Paris digər Qərb dövlətləri üçün bir meyardır. Üstəlik, belə çıxır ki, Çin-Fransa münasibətlərində də "ruh" var. Bu ruh Pekin və Parisin "müstəqillik, qarşılıqlı anlaşma və qazan-qazan əməkdaşlıq prinsiplərinə" sadıqlıyındadır.

Honq-Konqda çıxan "South China Morning Post" qəzeti də səfərin məqsədindən bəhs edir. Makronun böyük bir nümayəndə heyəti ilə gəldiyi bildirilir. O, hökumət nazirləri və təxminən 40 özəl korporasiya rəhbərləri də daxil olmaqla 80-dən çox adamdan ibarətdir. Nümayəndə heyətinin tərkibinin özü Fransanın prioritet məqsədlərini ortaya qoyur. Makronun ofisinin bir üzvünün açıqlamalarına görə, onun Xi ilə danışıqları zamanı enerji sazişi müzakirə olunacaq. Fransa prezidentinin Çinə getirdiyi şirkət direktorları arasında EDF-nin rəhbəri Bernard Fontana da var. O, dövlət elektrik şirkəti başqa şeylərlə yanaşı, atom elektrik stansiyalarının istismarı və tikintisinə də cavabdehdir. EDF rəhbəri 2024-cü ildə Çin Milli Nüvə Korporasiyası (CNNC) ilə əməkdaşlıq müqaviləsi imzalayıb. Şirkətlər karbon neytrallığına nail olmaq üçün birgə işləmək barədə razılığa gəliblər. Üstəlik, EDF növbəti 70 ay ərzində daha çox nüvə reaktoru tikməyi planlaşdırır.

bu müddətə çatmaq üçün fransızlar Çinin köməyinə ümid edirlər. Çinlilər həqiqətən də öz nüvə obyektlərini sürətlə qururlar. Zhangzhou Atom Elektrik Stansiyasında 2 nömrəli reaktor təxminən 62 ay ərzində tikilib.

Təkcə iş adamlarının deyil, sadəcə insanların da diqqətini çəkən digər mövzu isə təyyarələrdir. Uzun müddətdir ki, Çinin Airbus ilə 100 və ya 200 yeni təyyarə üçün müqavilə bağlamaq üzrə olduğu barədə fərziyyələr var. Airbus şirkətinin baş direktoru Guillaume Faury də Fransa nümayəndə heyətinin siyahısındadır. Lakin onun iştirakı mütləq böyük bir razılaşmanın qaçılmaz olduğu demək deyil. Airbus CEO 2023-cü ildə Macron ilə Çinə səfər edib, lakin heç bir razılaşma elan edilməyib. Sonuncu dəfə belə bir razılaşma 2019-cu ildə Xi-nin Fransaya səfəri zamanı Çin 300 təyyarə alarkən bağlanmışdı.

Kənd təsərrüfatı məhsulları əsas müzakirə mövzusu olacaq. Bununla belə, Çin Avropa donuz eti və süd məhsullarının keyfiyyəti ilə bağlı araşdırma aparır. Bu da müzakirə olunacaq. Bu il Paris fransız konyakına antidempinq rüsumları ilə bağlı Pekinlə razılığa gələ bilib. Buna cavab olaraq, Fransa Aİ-də Çin elektrik avtomobillərinin idxalına rüsumların azaldılmasına səs verdi. Nəhayət, Paris yeni pandaları qarşılamağa ümid edir. Fransızlar bu yaxınlarda 13 il əsirlikdə qaldıqdan sonra iki nəhəng pandanı geri qaytardılar. Onlardan birinə böyrək xəstəliyi diaqnozu qoyulub.

Və artıq ikinci ildir ki, avtomobil nəhəngləri Renault və Stellantis nümayəndə heyətində təmsil olunmayıb. Bu, onların Çin bazarından

geri çəkilməsini simvollaşdırır. Bundan asılı olmayaraq, Yelisey Sarayı bəyan edib ki, Makron "azad və ədalətli bazar" prinsiplərini müdafiə etmək öhdəliyini bir daha təsdiqləyib.

Dünya mediasından reaksiya

Fransa liderinin Çin prezidenti ilə danışıqları bir çox beynəlxalq media orqanlarında əhəmiyyətli işıqlandırma yaradıb. Müşahidəçilər qeyd edirlər ki, əsas müzakirə mövzuları iki ölkənin ticarət-iqtisadi əlaqələri və Ukraynadakı vəziyyətdir.

France 24 (Fransa)

Makron və həyat yoldaşı Bricit Si Cinpin və xanımı Peng Liyuan tərəfindən Böyük Xalq Zalında təntənəli şəkildə qarşılanıb. Makron əllərində gül tutan uşaqları öpüb və orkestrin hər iki ölkənin dövlət himnlərinin səsləndirilməsi zamanı prezidenti qarşılayıb. Bu, Fransa prezidentinin 2017-ci ildə vəzifəyə gəldikdən sonra Çinə dördüncü səfəridir. Makron müharibənin dördüncü qışına qədər uzandığı bir vaxtda Ukraynada atəşkəsin təmin olunmasına kömək etmək üçün Siyə təzyiq göstərməyə çalışır. Çin müntəzəm olaraq sülh danışıqlarına və bütün ölkələrin ərazi bütövlüyünə hörmət etməyə çağırır, lakin Rusiyanı heç vaxt qınamayıb. Qərb hökumətləri Pekini Rusiyaya hərbi sahədə, xüsusən də müdafiə sənayesi üçün hərbi komponentlərin tədarükü vasitəsilə mühüm iqtisadi dəstək verməkdə ittiham edirlər.

Global Times (Çin)

Fransa prezidenti Makron dövlət səfəri üçün Pekinə gəlib. İqtisadi və ticarət məsələlərindən əlavə, bəzi Fransa KİV-ləri gündəliyə Rusiya-Ukrayna münaqişəsinin "sonu üçün səylər" in müzakirəsinin də daxil ediləcəyini ehtimal edir. Avropa uzun müddətdir ki, Çin-Rusiya münasibətlərində həddən artıq sadələşdirilmiş anlayışa malikdir. Pekin Beynəlxalq Tədqiqatlar Universitetinin Aİ və Regional İnkişaf Araşdırmaları Mərkəzinin direktoru Cui Hongjian qeyd edir ki, Pekin və Moskva arasındakı münasibətlər, bəzi Avropada bəzilərinin hesab etdiyi kimi, birtərəfli deyil, iki müstəqil və suveren dövlət arasında normal ikitərəfli münasibətlərdir. Çin həqiqətən də sülh danışıqlarının irəliləyişində konstruktiv rol oynamağa hazırdır, lakin bunu özünəməxsus şəkildə edir. Cuinin sözlərinə görə, Avropa birtərəfli anlaşma əsasında və ya hətta Çinə təzyiq göstərmək məqsədi ilə hərəkət etməyə davam edərsə, nəticə çox güman ki, əks nəticə verəcək.

Bloomberg (ABŞ)

Fransa prezidenti Emmanuel Makron Çin lideri Si Cinpinə müraciət edərək Ukraynadakı müharibəyə son qoymaq üçün kömək istəyib və hər iki tərəf iqtisadi əlaqələri yenidən balanslaşdırmağa çalışdığı üçün Pekini Fransaya investisiyaları artırmağa çağırıb. Makron Si Cinpini Avropanın Ukrayna ilə bağlı mövqeyini dəstəkləməyə çağırıb və global nizamın "yıxılmasına"

qarşı xəbərdarlıq edib. O, həmçinin Çinin nadir torpaq metalları kimi kritik minerallar üzərində ixrac nəzarətinə istinad edərək global tədarük zəncirlərinin pozulması barədə xəbərdarlıq etdi və daha ədalətli iş mühiti yaratmağa çağırırdı. Si Cinpin danışıqları səmimi, səmərəli və dostluq şəraitində keçib. Ukrayna məsələsində o, Çinin bütün tərəflər üçün məqbul olan ədalətli, məcburi razılaşma əldə etməyə ümid etdiyini bildirib. O, ətraflı məlumat vermədən əlavə edib ki, Çin böhranın həllində konstruktiv rol oynamağa davam edəcək və "hər hansı məsuliyyətsiz və ya ayrı-seçkilik xarakterli ittihamlara qəti şəkildə qarşı çıxır".

Berliner Zeitung (Almaniya)

Fransa prezidenti Emmanuel Makron Tayvanla bağlı artan gərginlik fonunda Çinə səfər edir. Pekin Yaponiyanın yeni hökuməti ilə münaqişəsi də daxil olmaqla, Avropanın dəstəyinə ümid edir. Makron üçün Pekinlə münasibətlərdəki balans uzun müddətdir davam edən gərginlik sahəsi olub. O, Avropa ittifaqını Çinin elektrik avtomobillərinə tariflər tətbiq etməyə təşviq etdi, Pekin buna öz ticarət tədbirləri ilə cavab verdi. Ukraynaya gəlincə, Makron Rusiyaya təzyiq göstərmək üçün Si-dən istifadə etmək istəyir. Makron hazırkı danışıqlar zamanı Pekini Rusiyaya təzyiq göstərməyə inandırmaq üçün növbəti cəhd etmək niyyətindədir.

V.VƏLİYEV

Konstitusiya hər bir dövlətin hüquqi və siyasi sisteminin təməlini təşkil edən ali normativ sənəddir. O, yalnız hüquqi çərçivə deyil, həm də dövlətin kimliyini, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını, idarəetmə prinsip və dəyərlərini müəyyən edən fundamental bünövrədir. Azərbaycanın müasir konstitusiya quruculuğu bir əsrdən çox müddətə yayılmış tarixi və siyasi mərhələlərin nəticəsi olaraq formalaşmışdır.

1918-ci ildə qurulmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Şərqdə və müsəlman dünyasında ilk parlamentli respublika kimi tarixə düşdü. Qısa ömürlü olmasına baxmayaraq, Cümhuriyyət hüquqi dövlət quruculuğuna dair ciddi təşəbbüslərlə çıxış etdi. Dövlət idarəçiliyinin əsaslarını müəyyənləşdirən normativ aktlar qəbul olundu, müstəqil məhkəmə sistemi yaradıldı və konstitusiya layihəsi üzərində iş aparıldı. Lakin 1920-ci ildə bolşevik işğalı nəticəsində bu proses dayandırıldı və Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının tərkib hissəsinə çevrildi.

Sovet dövründə 1921, 1937 və 1978-ci illərdə qəbul olunmuş konstitusiyalar SSRİ-nin ideoloji təsiri altında hazırlanmışdı. Xüsusilə 1978-ci il Konstitusiyası formal olaraq Azərbaycan SSR-in suverenliyini bəyan etsə də, realıqda siyasi, iqtisadi və hüquqi müstəqillikdən uzaq idi. Bu dövrdə konstitusional hüquqlar kağız üzərində mövcud olsa da, faktiki tətbiqi məhdu idi.

Azərbaycanın hüquqi dövlət və milli suverenliyə doğru real dönüşü 1991-ci ildə müstəqilliyin bərpasından sonra baş verdi. Lakin bu dövr ciddi çağırışlarla müşayiət olunurdu: hüquqi bazanın olmaması, institusional qeyri-sabitlik, iqtisadi və siyasi böhranlar. Məhz belə bir şəraitdə, ümum-millili lider Heydər Əliyev xalqın çağırışı ilə 1993-cü ildə siyasi hakimiyyətə qayıtdı və qısa zamanda dövlətçiliyin əsaslarını möhkəmləndirməyə başladı.

Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə Azərbaycan Respublikasının ilk müstəqil Konstitusiyası qəbul olundu. Bu sənəd xalqın suveren iradəsini, hüquqi dövlət quruculuğunu və demokratik prinsiplərə sadiqliyini əks etdirirdi. Konstitusiya müasir hüquq sistemimizin əsasını təşkil etməklə, xalq hakimiyyəti, qanunun aliliyi, hakimiyyətin bölünməsi, insan hüquqları və sosial rifah prinsiplərini təsbit etdi.

Heydər Əliyev Konstitusiyanın hazırlanmasına şəxsən rəhbərlik etmiş, onun hər bir müddəasının xalqın iradəsinə və dövlətçilik prinsiplərinə uyğun formalaşmasına nəzarət etmişdir. Onun siyasi uzaqgörənliyi sayəsində hüquqi və konstitusional əsaslar formalaşdırıldı və bu əsasda müstəqil dövlətin inkişafı mümkün oldu. Ümummilli liderin dediyi kimi: "Müstəqillik bizim ən böyük sərvətimizdir. Bu sərvəti qoruyub saxlamaq və gələcək nəsillərə ötürmək hər birimizin borcudur."

Onun dövlətçilik fəlsəfəsi, milli maraqlara əsaslanan hüquq sistemi qurmaqla yanaşı, suverenliyin və sosial ədalətin də hüquqi əsaslarını möhkəmləndirdi. Konstitusiya onun rəhbərliyi ilə tək hüquqi sənəd deyil, milli həmrəylik, sabitlik və sosial ədalət prinsipinə əsaslanan dövlət modelinin bünövrəsinə çevrildi. Prezident İlham Əliyev bu strateji kursu daha da inkişaf etdirərək, Konstitusiyanın tətbiqini praktik müstəviyə keçirdi və hüquqi dövlətin dayanıqlığını gücləndirdi. Onun rəhbərliyi ilə məhkəmə-hüquq sisteminə islahatlar, elektron hökumət quruculuğu və şəffaf idarəetmə mexanizmləri tətbiq olundu. Prezidentin tez-tez qeyd etdiyi kimi: "Azərbaycanın gələcəyi müstəqillik və suverenlik üzərində qurulub. Bu dəyərlər əbədi və dönməzdir."

Xüsusilə 2020-ci ildə baş vermiş 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olundu. Bu tarixi qələbə Prezident İlham Əliyevin siyasi iradəsinin, strateji baxışının və Konstitusi-

Hüquqi dövlət quruculuğunda Konstitusiya və qazanılan suverenlik

yanın təsbit etdiyi suveren hüquqların gerçəkləşməsinin nümunəsi oldu. 2023-cü ilin sentyabrında həyata keçirilən lokal antiterror tədbirləri isə Azərbaycanın tam suverenliyini təmin etdi. Bu hadisələr, beynəlxalq hüquq çərçivəsində Azərbaycanın konstitusional hüquqlarının bərpası kimi qiymətləndirilir.

İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə tək hüquqi və siyasi sahədə deyil, beynəlxalq münasibətlərdə də Azərbaycan güclü mövqə əldə etmişdir. O, Türk Dövlətləri Təşkilatı, BMT, Qoşulmama Hərəkatı və Avropa İttifaqı kimi beynəlxalq platformalarda Azərbaycanın maraqlarını prinsiplərlə və qətiyyətli müdafiə edən bir lider kimi tanınır. Xüsusilə, Qarabağ zəfərindən sonra Azərbaycanın mövqeyi daha da güclənmiş və İlham Əliyev bu uğurları beynəlxalq hüquq və Konstitusiya prinsipləri çərçivəsində əsaslandıraraq təqdim etmişdir. Onun "Böyük Qayıdış", rəqəmsal dövlət, yaşıl enerji siyasəti və azad edilmiş ərazilərdə konstitusional idarəçiliyin qurulması ilə bağlı təşəbbüsləri dövlətin hüquqi və institusional təməlini daha da möhkəmləndirmişdir. Prezidentin çıxışlarında tez-tez səsləndirdiyi "Biz sözümüzü deyən və sözünün arxasında duran dövlət" ifadəsi onun lider obrazının hüquqi və ideoloji konturlarını formalaşdırır. 2024-cü ildə Bakı şəhərində keçirilən BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə COP29 konfransına ev sahibliyi etməsi Azərbaycanın beynəlxalq hüquq və ətraf mühit məsələlərində də liderliyini təsdiqləmişdir. Bu tədbir Azərbaycanın diplomatik gücünü və konstitusional öhdəliklərə sadiqliyini bir daha nümayiş etdirdi.

Konstitusiyanın mühüm aspektlərindən biri də onun sosial dövlət və rifah prinsipi ilə bağlı müddəalarıdır. Xüsusilə də Maddə 12-yə əsasən, dövlətin ali məqsədi vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının qorunması və onlara layiqli həyat şəraitinin təmin edilməsidir. Bu yanaşma, sosial dövlət prinsiplərinin əsasını təşkil etməklə, rifahın artırılması istiqamətində hüquqi zəmin yaradır. Əmək

hüquqları, təhsil və səhiyyə xidmətlərinə çıxış, ailə institutunun qorunması, sosial müdafiə və bərabər imkanların yaradılması bu hüquqi sənəddə geniş şəkildə əksini tapmışdır. Konstitusiyanın 16-cı, 38-ci və 41-ci maddələri əhalinin rifahının dövlət tərəfindən təmin edilməsinin hüquqi əsaslarını müəyyən edir.

Son illərdə ölkədə həyata keçirilən sosial siyasət bu müddəaların real icrasını təmin etməkdədir. Əhalinin sosial müdafiəsini gücləndirmək məqsədilə minimum əməkhaqqı ardıcıl şəkildə artırılmış, natura formasında verilən sosial yardımlar (ərzaq yardımları, ev təsərrüfatı dəstəyi və s.) genişləndirilmişdir. 2001-ci ilə müqayisədə yoxsulluq səviyyəsi 11,3 dəfə azalmış və 2024-cü ildə 5,3 faiz təşkil etmişdir. Əhalinin adambaşına düşən orta aylıq gəlirləri və xərcləri də artım tendensiyası göstərmişdir.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə "Böyük Qayıdış" proqramı çərçivəsində konstitusional hüquqların bərpası ilə yanaşı, sosial təminat və yaşayış şəraitinin də təmin olunması diqqət mərkəzində saxlanılır. Prezident İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə bu proses dövlət prioritetlərindən birinə çevrilmiş və strateji yol xəritəsi səviyyəsində icra olunmağa başlanmışdır. Zəngilanın Ağalı kəndində tətbiq edilən "Ağıllı kənd" konsepti, Füzuli, Şuşa, Laçın, Cəbrayıl və Tərtər rayonlarında reallaşdırılan infrastruktur layihələri - məktəblər, xəstəxanalar, yollar, su və enerji xətləri - əhalinin ləyaqətli həyat şəraitinə qaydışını təmin edir. Bu ərazilərə qayıdan sakinlərə birdəfəlik köç və məişət yardımı ilə yanaşı, daimi sosial təminatlar da təqdim olunur.

Bununla yanaşı, Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə "yaşıl enerji zonası" konsepti işğaldan azad edilmiş ərazilərdə tətbiq edilir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionlarında günəş və külək enerjisi stansiyaları inşa olunur. 2024-cü ilin iyun ayında Laçın və Cəbrayıl rayonlarında yeni günəş elektrik stansiyalarının təməli qoyulmuş və xarici in-

vestorlarla əməkdaşlıqlar dərinləşdirilmişdir. Eyni zamanda, azad edilmiş ərazilərdə ilk dəfə olaraq "yaşıl kənd təsərrüfatı" modellərinin tətbiqinə başlanılmış, suvarma sistemləri və aqroparklar müasir texnologiyalar əsasında qurulmuşdur. Bölgədə həmçinin ədliyyə, vergi və gömrük sistemlərinin rəqəmsallaşdırılması, elektron idarəetmə modullarının tətbiqi ilə konstitusional idarəçilik təmin olunmuşdur. Bütün bu layihələr yalnız sosial rifah deyil, həm də konstitusional suverenliyin ekoloji, iqtisadi və institusional əsaslar üzərində möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

Dövlət Statistika Komitəsinin 2024-cü il üzrə ev təsərrüfatları büdcələri tədqiqatının nəticələri göstərir ki, kənd və şəhər ərazilərində həyat səviyyəsi yüksəlmişdir. Əhalinin gəlirlərinin artması fonunda ümumi istehlak xərcləri də artmaqdadır, qida məhsullarına çəkilən xərclərin xüsusi çəkisinin azalması isə qeyri-qida malları və xidmətlərə çıxış imkanlarının genişləndiyini göstərir. 2024-cü ildə 600,1 manatdan yuxarı istehlak xərclərinə malik olan əhali təbəqəsinin payı 15,2 faizə çatmışdır ki, bu da maddi rifah səviyyəsində müşahidə olunan yüksəlişi təsdiqləyir.

Bütün bu tədbirlər Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında təsbit olunmuş sosial dövlət və rifah prinsiplərinin uğurla həyata keçirildiyini və hüquqi dövlətin sosial funksiyasının vətəndaşların həyatında konkret nəticələr doğurduğunu əyani şəkildə sübut edir.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son illərdə həyata keçirilmiş sosial islahatlar - minimum əməkhaqqının artırılması, "DOST" xidmətlərinin yaradılması, ünvanlı sosial yardımların genişləndirilməsi, şəhid ailələri və müharibə veteranlarına verilən sosial təminatlar Konstitusiyaya tam uyğun olaraq reallaşmışdır. Xüsusilə, 44 günlük Vətən müharibəsində iştirak edərək şücaət göstərmiş şəxslərə "Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı" fəxri adı verilmiş və onlar dövlət tərəfindən xüsusi statusla təmin olunmuşdur. Bu qəhrəmanlara aylıq təqaüdlər, pulsuz mənzil və sosial müdafiə tədbirləri təqdim edilmiş, həmçinin onların ailə üzvlərinə də güzəştli tətbiq olunmuşdur. Bu tədbirlər yoxsulluğun azaldılması, sosial ədalətin təmin olunması və dövlətin sosial funksiyasının Konstitusiya çərçivəsində reallaşdırıldığını göstərən nümunəvi addımlardır.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası bu gün müstəqil dövlətçiliyimizin hüquqi zəmanəti olmaqla yanaşı, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təminatçısıdır. O, həm hüquqi dövlətin, həm də vətəndaş cəmiyyətinin əsasını təşkil edir. Bu sənədin qüvvəsi tək hüquqi sistemlə məhdudlaşmır, həm də milli ideologiyanın, dövlətçilik fəlsəfəsinin və strateji sabitliyin daşıyıcısıdır.

Heydər Əliyevin dövlətçilik strategiyası və İlham Əliyevin qətiyyətli rəhbərliyi sayəsində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının sadəcə qanunlar toplusu deyil, milli iradənin, suverenliyin və inkişafın hüquqi təməli olmuşdur. Ümummilli liderin bu sahədə dediyi sözlər Konstitusiyanın məhiyyətini özündə tam ehtiva edir: "Azərbaycanda hakimiyyətin mənbəyi xalqdır və hər bir hakimiyyət ancaq xalqın iradəsi əsasında əldə oluna bilər."

Fərid Xasaylı
Azərbaycan Respublikası Dövlət
Statistika Komitəsinin
Həyat keyfiyyətinin statistikasi
şöbəsinin
aparıcı məsləhətçisi

5 dekabr dünyada Beynəlxalq Könüllülər Günüdür

5 dekabr dünya-da Beynəlxalq Könüllülər Günü kimi qeyd olunur. Bu gün hər il BMT Baş Assambleyasının 1985-ci il 17 dekabr tarixində qəbul olunan qətnaməsi əsasında keçirilir. Qeyd olunan günün böyük anlamı var. Könüllülük insanları vahid niyyət ətrafında birləşdirən, vətəndaş, cəmiyyət və dövlətin birgə fəaliyyətinin ən uğurlu formatıdır. "Könüllü" termininin etimologiyasına nəzər salsaq görərik ki, bu söz öz ilk dəfə 1600-cü illərdə istifadə olunub. "Hərbi xidmət üçün özünü təqdim edən" mənasını daşıyır. Müasir dövrimizdə ölkəmizin demək olar ki, hər bir yerində könüllü gənclərin də payı var.

Azərbaycanda həyata keçirilən beynəlxalq və qitə miqyaslı tədbirlərdə, o cümlədən idman yarışlarında gənclərin könüllülər qrupunda təmsil olunması vətənpərvər, milli köklərə bağlı, müasir dünyagörüşlü, şəxsi keyfiyyətləri yüksək olan vətəndaş kimi formalaşmasını özündə təcəssüm etdirir.

Könüllülük fəaliyyəti gənclərdə faydalı əmək, həmrəylik kimi dəyərlər aşılamış olur. Qeyd edək ki, ötən il 2020-ci il Azərbaycan Respublikasında dövlət başçısının Sərəncamı ilə "Könüllülər ili" elan edilmişdir. Bu Sərəncam gənclərin fərdi inkişafına təkan vermək, onlarda sosial məsuliyyət hissini artırmaq, gəncliyin potensialından xalqın rifahı və ölkəmizin dayanıqlı inkişafı üçün səmərəli istifadə etmək məqsədi daşıyır. Azərbaycan xalqı əsrlər boyu xeyirxahlıq, fədakarlıq, könüllü və təmənnaşz kömək ənənələrini yaşatmışdır.

KÖNÜLLÜLÜK BİR ÇOX FƏALİYYƏT SAHƏLƏRİNƏ NÜFUZ EDƏRƏK, ÜMUMMİLLİ HƏRƏKATA ÇEVİRİLİB

Bu fəaliyyətlə məşğul olanlar digər şəxslərə kömək etməklə yanaşı, öz bilik və

bacarıqlarını təkmilləşdirmək imkanı qazanırlar. Ölkəmizdə könüllülük fəaliyyəti üçün hər cür şərait yaradılıb, bu istiqamətdə zəruri hüquqi baza mövcuddur. Eyni zamanda, bütün dövlət qurumları tərəfindən bu fəaliyyətə cəlb olunmuş təşkilat və şəxslərə lazımi dəstək göstərilir. Bu fəaliyyətin təşviqi məqsədilə dövlətimiz tərəfindən zəruri addımlar atılmış, normativ hüquqi baza təkmilləşdiril-

miş, dövlət dəstəyi mexanizmləri formalaşdırılmışdır. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən 9 iyun 2009-cu ildə "Könüllü fəaliyyət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu qüvvəyə minib. Bu Qanunun məqsədi hüquqi və fiziki şəxslərin əvəzi ödənilməyən ictimai faydalı fəaliyyəti sahəsində yaranan münasibətləri tənzimləyir. Qanunun qəbul edilməsi Azərbaycan könüllülük fəaliyyətinin inkişafında təkanverici rol oynadı. Bu qanunla Azərbaycanda könüllülük fəaliyyəti davamlı inkişaf yoluna qədəm qoydu.

Könüllülük bir çox fəaliyyət sahələrinə nüfuz edərək ümummilli hərəkata çevrilmiş, ölkəmizin hər bir bölgəsinə, ictimai həyatın müxtəlif sahələrinə yayılaraq, cəmiyyətimizin bütün təbəqələrini əhatə etmiş, gənclərin həyat tərzinə çevrilib. "Regional İnkişaf" İctimai Birliyi, "Bir" Tələbə könüllüləri və digər könüllü hərəkatları yaranıb, mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanlarında on minlərlə gənci birləşdirən könüllü qrupları formalaşmış. Ölkəmizdə mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı və bütün yerli icra hakimiyyəti orqanları yanında könüllü qrupları yaradılıb. Belə ki, bu gün ölkəmizdə "Gənc Könüllülər", "RİİB Könüllüləri", "BİR Tələbə-Könüllülər", "Aqrar İnkişaf Könüllüləri", "KOB Könüllüləri", "Miqrasıya Könüllüləri", "Ədliyyə könüllüləri" və s. qurumlarda müxtəlif könüllülər təşkilatları uğurla fəaliyyət göstərirlər.

Eyni zamanda, 2013-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin (ASAN Xidmət) yanında könüllü təşkilat olan ASAN Könüllüləri Təşkilatı yaradılıb. "ASAN xidmət" mərkəzləri yarandığı gündən könüllülərin fəaliyyətindən geniş istifadə olunur. Könüllülər "ASAN xidmət"-in ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilib. Onlar yüzlərlə fərqli layihələr həyata keçiriblər, müxtəlif təlim və treninqlərə cəlb ediləblər. 2013-cü il dekabrın 19-da "ASAN Könüllülərinin I Qurultayı" keçirilib. Əlbəttə ki, keçirilən tədbirlər ölkəmizdə vüsət almış gənclər siyasətinin tərkib

hissəsidir. Ölkəmizdə keçirilən Avroviziya Mahnı Müsabiqəsi, I Avropa Oyunları, "Formula 1" yarışları, IV İslam Həmrəyliyi Oyunları kimi irimiqyaslı beynəlxalq tədbirlərin həyata keçirilməsində əvəzsiz rol oynayıblar. Prezident İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva könüllülərə, onların fəaliyyətinə yüksək dəyər verirlər.

AZƏRBAYCANIN MƏRD OĞULLARI VƏTƏN MÜHARİBƏSİNDƏ KÖNÜLLÜ OLARAQ, İSRARLI ŞƏKİLDƏ TORPAQLARIMIZIN MÜDAFİƏSİNƏ QALXDILAR

2020-ci il Vətən müharibəsində Azərbaycanın vətənpərvər oğulları könüllülüyn daha bir bəriz nümunəsini əməldə ifadə etdilər. Ali Baş Komandanın ətrafında sıx birləşərək, Vətən müharibəsində iştirak etməyə qərar verdilər. İsrarlı olaraq, torpaqlarımızı müdafiə etməyə qalxdılar. Könüllülük həm də vətənpərvərlik məktəbi, öz xalqına, dövlətinə, milli-mənəvi dəyərlərə bağlılıq və xidmət nümunəsidir. Vətənin müdafiəsinə qalxan oğullar erməniyə dərs vermək, işğal altında olan torpaqlarımızı azad etmək uğrunda könüllü olaraq orduda xidmət etmək üçün Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinə müraciət etdilər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin çağırışına səs verdilər. Yaşından asılı olmayaraq, hər kəs müsəlləh əsgərə çevrildi. Sağlam düşüncəli gənclərimiz könüllü olaraq ön cəbhəyə yola düşdülər. Vətənin müdafiəsində dayandılar. Heç şübhəsiz ki, öz iradəsi və sərbəst seçimi əsasında əvəzi ödənilməyən ictimai faydalı fəaliyyəti həyata keçirən könüllülük əsasında cəmiyyət, vətən naminə təmənnaşz işlərin görülməsi dayanır.

Zümrüd BAYRAMOVA

Allergiya analizləri niyə bahadır ?

Son illərdə həm Azərbaycanda, həm də dünyada allergiya halları artdığı üçün allergiya analizlərinə tələbat yüksəlib. İnsanlar daha tez-tez qida, toz, heyvan tükü, polen və dərman allergiyalarından şikayət etdikləri üçün testlərə ehtiyac yaranır.

Lakin əksər vətəndaşların əsas narahatlığı - analizlərin niyə bu qədər baha olmasıdır. Bu məsələ təkcə bizdə deyil, bir çox ölkələrdə də müzakirə mövzusuudur. SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Allergiya analizlərinin bahalaşmasının əsas səbəbləri

Testlərin yüksək texnoloji avadanlıqlarla aparılması

Allergiya testləri, xüsusən də qanla aparılan IgE panel testləri, xüsusi cihazlar, reagentlər və laborator sistemlər tələb edir. Bu avadanlıqlar xaricdən alınır və qiyməti yüksək olur. Azərbaycan da avadanlıqlı idxal etdiyinə görə xərclər əlavə olaraq artır.

Reagentlərin bahalı olması

Hər analiz üçün xüsusi reagentlər istifadə olunur və bu reagentlərin yararlılıq müddəti qısa olur. Xaricdən gətirildiyi üçün onların qiyməti həm logistika, həm də valyuta məzənnələrindən asılıdır.

Allergiya panellərinin genişlənməsi

İllər əvvəl 10-15 allergen yoxlanılırdısa, bu gün çox laboratoriya 30-60, bəzən 100-dən çox allergeni test edən panellər təklif edir. Allergen sayı artıqca analiz qiyməti də çoxalır.

Mütəxəssis çatışmazlığı

Allergologiya üzrə ixtisaslı həkimlərin sayı hələ də azdır. Bu sahədə çalışan laboratoriya mütəxəssisləri üçün təlimlər də əlavə xərc yadır. Nəticədə laboratoriya xidmətlərinin qiymətinə təsir edir.

Sterillik və təhlükəsizlik xərcləri

Allergiya testləri yüksək sanitariya və texniki tələblərlə aparılan laboratoriyalarda edilir. Bir çox klinika beynəlxalq standartlara uyğun xidmət göstərməyə çalışdığı üçün bu da qiyməti artıran amillərdən biridir.

Dünya ilə müqayisə

Allergiya testləri təkcə Azərbaycanda deyil, dünya üzrə də bahalı tibbi xidmətlərdən sayılır.

Avropa

Almaniya, Fransa və Niderlandda allergiya testlərinin qiyməti dövlət sığortası olmayan şəxslər üçün 150-400 avro arasında dəyişir. Xüsusilə geniş panellər 500 avroya qədər qalxa bilər. Bir çox ölkədə testlərin böyük hissəsi sığorta ilə qarşılandığı üçün vətəndaşlar bunu hiss etmir, lakin real laboratoriya dəyəri yenə də yüksəkdir.

ABŞ

Allergiya testləri ən bahalı ölkələrdən biridir. Paneldən asılı olaraq 300-1000 ABŞ dollarına qədər yüksələ bilər. Qeyd olunur ki, allergiya sahəsi ABŞ-da "high-cost diagnostics" kateqoriyasına daxildir.

Türkiyə

Türkiyədə qiymətlər Azərbaycana nisbətən daha sərfəlidir, lakin yenə də ucuz hesab olunmur. Sadə allergiya paneli 900-1500 TL, geniş panel isə 2500-5000 TL arası dəyişir. Qiymətlərin aşağı olması test laboratoriyalarının çox olması ilə bağlıdır.

Qonşu ölkələr (Gürcüstan və Rusiya)

Qiymətlər Azərbaycana yaxın, bəzən isə daha yüksəkdir. Xüsusən Rusiyada geniş allergen paneli 12-30 min rubl arasında dəyişir. Allergiya analizlərinin bahalı olması əsasən idxal olunan avadanlıqlar, reagentlər, laborator standartlar, mütəxəssis çatışmazlığı və test sayının çoxluğu ilə əlaqədardır. Bu, global tendensiya və demək olar ki, bütün ölkələrdə oxşar səbəblər qiymətləri yüksəldir.

Ayşən Sadıxzadə

Ədalətli mühakimə cəmiyyətin istəyidir

Azərbaycanın dünya miqyasında yerinin və rolunun möhkəmlənməsi bəzi məkrli dairələri ciddi şəkildə narahat edib. Ona görə də, hər cür iyrənc vasitə və üsullardan istifadə etməklə ölkəmizin uğurlarına kölgə salmaq, beynəlxalq arenadakı nüfuzuna xələl gətirməyə çalışırlar. Rusiya fars-molla rejimi ilə yanaşı Fransada Azərbaycanda casus şəbəkəsi yerləşdirməklə müəyyən pozucu niyyətlərini reallaşdırmağa ümid edirlər. Hətta bəzi məqamlarda dövlət çevrilişləri, siyasi -ictimai sabitliyi pozmağa yönələn əməllərdə həyata keçirməyi planlaşdırırlar. Sosial şəbəkələr üzərindən ölkəmizə qarşı təxribatların həyata keçirilməsi demək olar ki, davamlı xarakter alıb. Xaricdən "Echo of Baku", "Azeri Horizon", "Xəbər24", "Merry you", "Azerbaijan Pulse", "Az insight" vasitəsilə müxtəlif platformalar üzərindən Azərbaycan Respublikasının informasiya məkanına hədəfli müdaxilə cəhdləri edilərək ölkəmizdə ictimai fikri çəşdir-məyə, dövlətin apardığı uğurlu daxili və xarici siyasətə kölgə salmağa çalışılır. Geosiyasi manipulyasiya xarakterli məlumatlar Azərbaycan dilində "Facebook"da paylaşıldıqdan sonra istifadəçilərdən "Te-legra.ph" kimi platformalara keçid etməkləri istənilir ki, bu da öz növbəsində bir sıra istifadəçi məlumatlarının (IP ünvan, istifadə olunan cihaz və s.) ələ keçirilməsinə səbəb ola bilər.

Bir qədər əvvəl Ukraynanın "İdentifikasi-tor" nəşri ciddi və əsaslı mənbələrinə istinadən qeyd etmişdir ki, Fransa kəşfiyyatı Azərbaycanda peşəkar casus şəbəkəsi yerləşdirib : "Həmin şəbəkə Fransanın Azərbaycandakı səfirliyinin tərkibində fəaliyyət göstərir və Fransanın sözdə "tərəf-daş" adlandırdığı ölkələrin nümayəndələrinə qarşı kəşfiyyat fəaliyyəti həyata keçirir". Nəşr istintaq məlumatlarına əsasən qeyd edir ki, uzun illər Fransa kəşfiyyatının əməkdaşı olmuş şəbəkə üzvlərindən biri könüllü olaraq Azərbaycanın hüquq-mühafizə orqanları ilə əməkdaşlığa başladıqdan sonra şəbəkə üzvlərinin kimlikləri ortaya çıxıb: "Bu əməkdaşlıq nəticəsində bəziləri Azərbaycanda xidmət etmiş və hələ də fəaliyyətdə olan, bəziləri isə hazırda bir sıra qonşu dövlətlərdə və beynəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən onlarla fransalı agent ifşa edilib. Bununla yanaşı, Azərbaycan xüsusi xidmət orqanlarına Fransanın agentura şəbəkəsinin Cənubi Qafqaz, Yaxın Şərq, Ukrayna və Moldovadakı fəaliyyəti ilə bağlı sübut və sənədlərin təqdim edildiyi bildirilir".

Casus şəbəkəsinin ifşa olunması yeni

faktlar üzə çıxardı

Bir sıra yerli və xarici media orqanlarında Fransanın Azərbaycanda casus şəbəkəsi formalaşdırması barədə məlumatlar yayıldıqdan az sonra Azərbaycanda Fransanın casus şəbəkəsinin saxlanması barədə məlumat yayıldı. Məlum oldu ki, Azərbaycan hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən saxlanılan casus Fransanın xüsusi xidmət orqanlarının peşəkar əməkdaşı, polkovnik-leytenant Martin Rayandır. Onun Azərbaycan hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən ifşa olunaraq, həbs edilməsi Fransa siyasi hakimiyyətinin belini qırıb. Çünki Martin Rayan Fransa üçün önəmli fiqur hesab edilir. Məhz önəmli agentin ifşa edilməsindən sonra Fransanın kəşfiyyat orqanlarında ciddi dəyişikliklər, hətta istefalar baş verib. Fransa vətəndaşı Martin Rayanın atası Riçard Rayan oğlunun Fransa hakimiyyəti tərəfindən istifadə edildiyini bildirib. Riçard Rayan "Agence France-Presse" (AFP) agentliyinə açıqlamasında oğlu Riçard Rayanın bir dəfə ona Fransa hakimiyyət orqanlarının ondan istifadə etdiklərini danışdığını söyləyib.

Martin Rayanın atası Riçard Rayanın fikirləri ilə bir qədər əvvəl Bakıdan qovulmuş iki diplomata işarə edib, Fransa casusu Martin Ryana qarşı Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 276-cı (casusluq) maddəsi üzrə ittiham irəli sürülüb. İttihama görə Martin Ryan onu məxfi əməkdaşlığa cəlb edən, sonradan Bakıdan "arzuolunmaz şəxs" elan edilərək qovulmuş Fransanın DGSE (Xarici Təhlükəsizlik Baş İdarəsi) əməkdaşları tərəfindən agent-casus kimi istifadə edilib.

Fars-molla rejimi radikal dini kəsimdən istifadə etməklə ölkədə gərginlik yaratmağa cəhd edərsə Rusiyanın agentura şəbəkəsi gah Azərbaycan qarşı kiberhücumlar təşkil edir, gah da hibrid təhdidlər yaratmağa çalışır. Bununla iyrənc əməllərinin işə yaramadığını anladığılarından Ramiz Mehdiyev, Əli Kərimli, Cəmil Həsəni, Gültəkin Hacıbəyli kimi satqınlardan istifadə etməklə ölkəmizdə dövlət çevrilişi etməyə cəhd edirlər. Lakin bu məsələdə də şimaldan olan diversantlar uğursuzluğa düçar olurlar. Artıq baş agent, Prezident Administrasiyasının sabiq rəhbəri Ramiz Mehdiyev həbs olunub. Eyni aqibəti AXCP sədri Əli Kərimli, Milli Şuranın rəhbəri Cəmil Həsəni, AXCP Rəyasət Heyətinin üzvü Məmməd İbrahim, Milli Şuranın koordinasiya mərkəzinin üzvləri Gültəkin Hacıbəyli və Vidadi Mirkamal Prezident Administrasiyasının sabiq rəhbəri Ramiz Mehdiyevin dəstəsinin fəalları olaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb olunublar. AXCP sədri Əli Kərimlinin evində axtarış aparılıb və is-

tintaq üçün əhəmiyyətli olan bir sıra sənədlər götürülüb.

Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin keçirdiyi əməliyyatla saxlanılan Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının sədri Əli Kərimliyə qarşı ittihamlar irəli sürülüb. Əli Kərimli Cinayət Məcəlləsinin 278.1 (Hakimiyyəti zorla ələ keçirmə və ya onu zorla saxlama, dövlətin konstitusiyaya quruluşunu zorla dəyişdirmə) maddələri ilə ittiham olunur. AXCP sədrinin ifadəsi alınıb və onun barəsində Səbail rayon Məhkəməsində təqdimata baxılıb. Məhkəmə Əli Kərimli ilə bağlı 2 ay 13 gün müddətinə həbs qətimkan tədbiri seçib.

Cəmiyyət məhkəmə qərarını haqlı hesab edir

Azərbaycan cəmiyyəti məhkəmənin Əli Kərimli və digərləri ilə bağlı qərarını ədalətli qərar hesab edir. Bu da ondan irəli gəlir ki, cəmiyyət onların öz şəxsi mənafe-ləri naminə dövlətçiliyə qarşı düşmən kə-silmələrini bilir və buna kəskin etirazlarını qeyd edirlər. Əli Kərimli və onunla eyni pozucu maraqları bölüşən dağıdıcı ünsürlər siyasi fəaliyyətləri dövründə daim Azər-baycanın milli və dövlətçilik maraqlarına qarşı mübarizə aparıblar. Bu məxluqlar tə-leyükli məsələ olan 44 günlük Vətən Mü-haribəsi ərəfəsi və ondan sonrakı dönmə-də belə öz riyakar və satqın fəaliyyətlərindən əl çəkmədilər. AXCP və Müsavat 2020-ci ilin iyulunda Tovuz rayonu erməni terror maşını terror aktları həyata keçirən zaman 43 siyasi partiyanın imzaladığı "Er-mənistanın Azərbaycana qarşı davam edən təcavüzü və dövlət sərhədinin Tovuz istiqamətində törətdiyi son təxribatları ilə əlaqədar siyasi partiyaların milli həmrəyli-yə dair" bəyanatını imzalamamışdır. 44 günlük Vətən Müharibəsi zamanı bir neçə dəfə siyasi partiyalar bir araya gəlib beynəlxalq təşkilatlara Ermənistanın vandal hərəkətləri və dinc sakinlərin raket atəşinə tutulmasına etiraz əlaməti olaraq bəyanat-lar, müraciətlər ünvanladığı zaman Mü-savat və AXCP həmin müraciətlərə qoşul-maqdan imtina etdilər. Siyasi partiyaların Qarabağda aparılan lokal xarakterli anti-terror tədbirlərini dəstək bəyanatına yenə də AXCP, Müsavat və Milli Şura qoşulma-dılar. Bu isə onu bir daha təsdiq edir ki, sö-zügedən partiyalar erməni lobbisinin mə-nafeyindən çıxış edirlər. Yeni erməni lob-bisi dağıdıcı müxalifət partiya sədrlərinə lokal xarakterli tədbirlərə dəstək göstəril-məməsi barədə göstəriş verilib. Onlar da göstərişlərə boyun əyiblər. Sual olunur: necə ola bilər ki, vətəninə yardım etməyin vacib olduğu bir mərhələdə susan? Demə-li, bir daha aydın olur ki, onların pafosla söylədikləri "Vətən", "Xalq" sözləri sadəcə siyasi dividend əldə etmək üçün deyilir. Əslində, xalqdan uzaqdırlar, dövlətə qarşı laqeyidirlər. Onlar üçün başlıca hədəf və məqsəd ölkəmizin imicinə xələl gətirilmək və erməni lobbisinin istəyinin yerinə yetirilməsidir.

Belə xəyanət yolu tutan istənilən şəxs, o cümlədən Əli Kərimli, Cəmil Həsəni, Gültəkin Hacıbəyli, İsa Qəmbər, Arif Hacı-lı, Məmməd İbrahim və digərləri cəmiyyət üçün təhlükə mənbəyidir. Onlar məhkəmə qarşısına çıxarılaq layiq olduqları cəzanı almalıdırlar. Eyni zamanda, onların rəhbərlik etdikləri partiyaların da fəaliyyətinə xi-tam verilməlidir.

İLHAM ƏLİYEV

Haqq yerini tapdı, qadınlar da haqlarına çatdı

MƏTANƏT

Bəlkə də dünya binə olandan qadınlar da onların əks cinsinə baxıldığı kimi baxılıysaydı, heç ayrı-ayrı zamanlarda qadın hüquqları, haqları və qadınların müdafiəsi ilə bağlı digər günlərin yaranmasına, təsis ol-masına ehtiyac da qalmazdı. Lakin bu, əsla bizim istəyimiz kimi olmayıb.

Nədənə hər ikisi yer üzərinə Allah tərəfindən bəxş olunan, hər ikisini də ana dünyaya gətirən, hər ikisinin iki valideyninin olması şərt olan qadın və kişi arasında zamanın bütün mərhələlərində fərq olub. Onlar arasına ayrı-seçkilik qoyulub.

Qadın uşaq saxlamalı, evin işlərini görməli, susmalı, istəyini bildirməməli, işləməməli, insanlar arasında görünməməli və sair kimi qadağalar binəyi-qədimdən onların hüquqlarını pozan amillər arasında olub. Lakin bütün bunların heç biri kişilərə şamil edilməyib.

Maraqlıdır, görəsən dünyanın ən başlanğıcında qadınlarla kişilər arasındakı bu ayrı-seçkiləyin müəllifi kim olub? Kimin ağılına bu fikirlər gəlib? Bunlar nədən qaynaqlanıb? Nə üçün iki insan bir evdə bu qədər fərqli şəkildə yaşayıb. Nə üçün iki cinsin nümayəndəsi cəmiyyətdə bu qədər ayrı-seçkiliklə məruz qalıb?

Bütün bunları təqvimdə 5 dekabr - Dünya Qadın Haqları Günü'nü görərək düşünürəm. Və düşünməmək də mümkün deyil. Türkiyədə 1934-cü il dekabrın 5-də Mustafa Kamal Atatürk tərəfindən qadınlar seçmə və seçilmə haqqı verilib. O tarixdən bəri bu xüsusi gün Türkiyə və dünyada Dünya Qadın Haqları Günü kimi qeyd edilir. Türkiyə dünyada qadınlar üçün ən erkən seçmə və seçilmə haqqı verən ölkələr arasında yer alır. Daha sonra isə digər ölkələrdə də müxtəlif vaxtlarda qadınlar seçmək və seçilmək hüququ verilib. Azərbaycanda isə bu, 1918-ci ilə təsadüf edir.

Maraqlıdır, bəs həmin tarixə qədər qadın nə üçün seçə və seçilə bilməzdi? Nə üçün bunları kişilər edə bilirdi, lakin qadınlar yox? Saymaq-la bitməyən qadın hüquq və azadlıqlarını böyük qürur və sevincle qarşıladığımız günümüzdə həm də onu düşünürəm ki, bütün dünya əsrlərlə qadınların qarşısında bir günah yaşayıb.

Əgər bu gün qadın seçə və seçilə, yüksək vəzifələrdə işinin öhdəsindən gələ bilirsə, deputat kimi fəaliyyət göstərsə, müəllim, həkim, jurnalist, mühəndis və sair yüzlərlə sənətin uğurla sahibinə çevrilə bilirsə, çox vaxt da öz işini kişilərdən dəfələrlə yaxşı icra etməyi bacarırsa, bu, yüzilliklər öncə mümkün deyildimi?

Mümkün idi. Tarixə nəzər salarkən çoxsaylı ağıllı, qəhrəman qadınlarla rastlaşırıq. O qadınlar ki, kişilər həmişə onların ağılından, məsləhətindən istifadə ediblər. Qadınlar müdrikliyi, savadı, biliyi ilə evdə övladlarını sabahın ən öndə olan adamlarına çeviriblər. Səslerini çıxara bil-məsələr də, adam içərisinə çıxmağa iznəri ol-masa da, bəzi hallarda üzvləri belə görünməsə, bəzi hallarda başlarını yuxarı qaldırmağa qorx-salar da, onlar hər zaman evlərinin xanımı olub-lar. Həm evin saysız işini zərif çiynlərinə götür-rüblər, həm də övlad yetişdirmək işini. Beləlik-lə, cəmiyyətin hər zaman aralarına ayrı-seçkilik qoyduğu kişiləri həmin qadınlar dünyaya gəti-rib, tərbiyə ediblər. Lakin nədənə biri hər za-man öndə olub, digəri çox arxada.

Şükürlər olsun, bu günlərə. Yaxşı ki, haqq yerini tapdı, qadınlar da haqlarına çatdı. Dünyadan öz dünyamıza-ölkəmizə qayıdırıq və qürur-la deyirik ki, 1918-ci ildən -artıq 100 ildən çox-dur ki, qadınlar kişilərlə eyni hüquqlar verilib. İndi ölkəmizdə qadınlar seçə-seçilə, ən yüksək vəzifələrdə çalışa bilir.

Nə gözəldir qadınları haqları və haqları olanlarla birgə görmək. Çünki bütün hüquq və azadlıqlar qadınların da hüququdur.

Torpaq əldən gedir: səbəblər, həll yolları

Hər il 5 dekabrda qeyd olunan Ümumdünya Torpaq Günü torpağın insan həyatında fundamental rolunu təbliğ edir. Ümumdünya Torpaq Günü sağlam torpağın əhəmiyyətinə diqqəti yönəltmək və torpaq ehtiyatlarının davamlı idarə olunmasını müdafiə etmək üçün 2014-cü ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı (FAO) tərəfindən təsis edilib.

Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

Biz torpaq haqqında düşündə, bu haqda danışanda demək olar ki, həmişə onu kənd və təbiətlə əlaqələndiririk. Nadir hallarda şəhər torpağının da fundamental olduğunu nəzərə alırıq. Urbanizasiyanın, şəhərləşmənin torpağa vurduğu zərər barədə yazırıq, betonlaşan şəhərlərin, daş binaların və asfalt küçələrin altında yatan, yağış suyunu udmağa, temperaturu tənzimləməyə, karbonu saxlamağa və hava keyfiyyətini yaxşılaşdırmağa kömək edən torpağa qayğı göstərmirik. Axı torpaq sementlə möhürləndikdə, asfaltın altında qaldıqda bu funksiyalarını itirir və şəhərləri daşqınlara, həddindən artıq istiləşməyə və çirklənməyə məruz qoyur. Betona çevrilmiş torpaqların geri qazanılması bəzən mümkünsüz, bəzən də olduqca çətin olur. Ümumdünya Torpaq Günü 2025-ci il deyəli də məhz “Sağlam Şəhərlər üçün Sağlam Torpaqlar” mövzusu əsasında işlənib.

Planetimizin yaşaması üçün insanların torpağa ehtiyacı var, çünki qidamızın 95 faizindən çoxu tor-

paqdan əldə edilir. Bundan əlavə, onlar bitkilər üçün vacib olan 18 təbii kimyəvi elementdən 15-ni təmin edir. Lakin, iqlim dəyişikliyi və insan fəaliyyəti nəticəsində torpaqlarımız deqradasiyaya uğrayır. Eroziya təbii tarazlığı pozur, suyun infiltrasiyasını və bütün canlı həyat formaları üçün keyfiyyətini, habelə qidadaki vitamin və qida maddələrinin səviyyəsini azaldır.

Davamlı və düzgün aparılan torpaq idarəetmə üsulları eroziyanı və çirklənməni azaldır, həmçinin torpaq biomüxtəlifliyini qoruyur, münbitliyi artırır və karbonun udulmasına töhfə verir, iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizədə mühüm rol oynayır.

BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) məlumatlarına görə dünyadakı torpaqların təxminən 15%-i yüksək dərəcədə məhsuldardır. Bildirilir ki, dünyanın torpaqlarının 33%-i artıq deqradasiyaya uğrayıb, yalnız 10-12% torpaq kənd təsərrüfatı üçün ideal hesab olunur. Torpaqların qalan hissəsi ya çox şoran, ya çox quru, ya

da eroziyaya məruz qalmış vəziyyətdədir. Bu, 2050-ci ilə qədər dünya əhalisinin artması səbəbindən ərzaq tələbatının 50% artacağı şəraitində ciddi problemdir.

İqlim dəyişikliyinə torpağa təsirləri barədə son illər çox yazılır, müzakirələr aparılır. Eroziyanın artması birinci səbəbdir, güclü yağışlar, sel fəlakətləri torpaq yuyulmasını sürətləndirir. Bu prosesin Afrika, Cənubi Asiya və Latin Amerikasındakı mənfi təsiri olduqca böyükdür. Həmçinin torpağın quruması, yeni aridləşmə nəticəsində torpağın nemliyi azalır. Orta Asiya, Şimali Çin, Yaxın Şərq və Afrikanın bəzi

bölgələri ən çox risk altında olan bölgələrdir.

Şoranlaşma da torpağı yoran problemlərdəndir. Dəniz səviyyəsinin qalxması sahilələri ərazilərdə torpağa uzun keçməsinə artırır, bu da kənd təsərrüfatına ciddi zərər verir, məhsuldarlığı kəskin azaldır. Torpaqda üzvi maddəsinin azalması da zərərli təsirlər sırasındadır, temperatur artdıqca torpaqdakı karbon daha sürətlə parçalanır, torpaq daha az münbit olur, su tutma qabi-

liyyəti azalır.

İnsan fəaliyyətinin təsirləri də ən az iqlim təsirləri qədər çoxdur. Hərçənd, iqlimin təsirlərinin yaranma səbəbləri də dolayısi ilə insan qaynaqlıdır. İnsanların təbiətə zərər verəcək fəaliyyətlərlə məşğul olması əvvəlcə iqlimə təsir edir, iqlim də öz növbəsində suya, torpağa, havaya təsir göstərir.

İnsanların torpağı dincə qoymaması, həddindən artıq əkinçiliyə məruz qoyması da torpağı yorur. Çünki torpaq istirahət etmədən istifadə olunur, bu səbəbdən də uzunmüddətli məhsuldarlıq azalır. Həmçinin kimyəvi gübrələr və pestisidlərdən istifadə olunur, bu da torpağın bioloji həyatını məhv edir. Mikroorqanizmlərin azalması torpağı “ölü” hala gətirir.

Torpağın zərər görməsinin bir səbəbi də meşələrin qırılmasıdır. Meşələr torpaq üçün “təbii qoruyucu” funksiyası daşıyır. Amazon, Konqo və İndoneziya torpaq eroziyasını artıq ciddi formada yaşayır. Habelə meşələrin yanması da təsir edən amillərdəndir.

Sənaye və şəhərləşmənin də torpaq üzərində qalıcı mənfi təsirləri dənilməzdir. Sənayeleşmə torpaq çirklənməsini sürətləndirir, ağır metallar, neft sızmaları torpağa

çox dərin zərər verir. Düzgün olmayan suvarılma sistemi də torpağı incidən amillərdəndir. Suvarmada səhvlər torpağı şorlaşdırır, bu səbəbdən kənd təsərrüfatı torpaqlarının 20%-i artıq şoran vəziyyətdədir.

Hazırda ən riskli regionlar Afrikada Sahara zonasıdır, burada quraqlıq və çölleşmə sürətlənib.

Mərkəzi Asiyada şoranlaşma, su çatışmazlığı, Cənubi Asiyada eroziya, sel, torpaq çirklənməsi, Latin Amerikasında meşə qırılması, heyvandarlığın təsirləri, Çində sürətli urbanizasiya və torpaq eroziyası səbəbindən torpaqlar ciddi zərər görür.

Dünyada torpağın bərpası üçün görülən tədbirlər əsasən regenerativ kənd təsərrüfatı üsullarıdır, çəvik şumlama, örtücü bitkilər torpağı nisbətən qoruyur. Ağıllı su idarəçiliyi, damcı suvarma ilə həm su ehtiyatı, həm də torpaq qorunur. Meşələrin bərpası, xüsusilə Afrikada “Böyük Yaşıl Divar” layihəsi də torpağı qorumaq üçün atılan addımlardandır. Karbonu torpaqda saxlama proqramları, şoranlaşmış torpaqların fitoremediasiyası üsulları ilə də deqradasiyanın qarşısı nisbətən alınır.

Lalə Mehralı

“Əli Kərimli və onun ətrafının son günlərdə göstərdiyi emosional reaksiyalar, hay-küy yaratmağa cəhd etməsi və baş verənləri tam şəkildə inkar etməsi Azərbaycan siyasi mühitinin klassik müxalifət strategiyalarından biri kimi qiymətləndirilə bilər. Bu davranış təkə konkret situasiyadan qaynaqlanmış, həm də uzun illər formalaşmış siyasi yanaşmanın

“Əli Kərimlinin hay-küyünün kökü siyasi taktika və informasiya idarəçiliyinə dayanır”

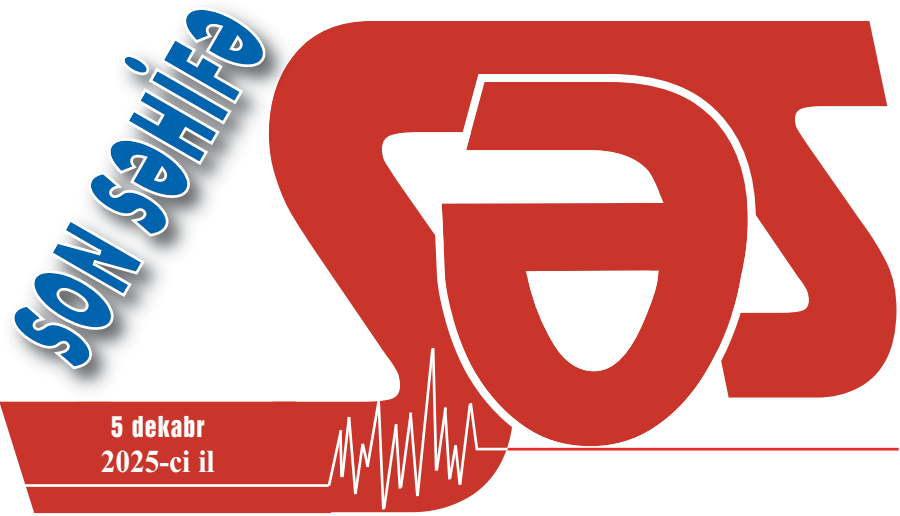
davamıdır”. Bu sözləri SiA-ya açıqlamasında politoloq Polad Mehdiyev deyib. Onun sözlərinə görə, Əli Kərimli öz siyasi xəttini həmişə “sabit tənqid mövqeyi” üzərində qurub: “Onun üçün əsas siyasi taktika cəmiyyətdə hakimiyyətə qarşı narazılıq ovqatı yaratmaqdır. Hər hansı hadisə baş verəndə bunu qərəzli münasibət, təzyiq və ya ədalətsizlik kontekstində təqdim etmək uzun müddətdir ki, onun siyasi kommunikasiya stilinin bir hissəsidir. Bu yanaşma tərəfdarlarını səfərbər saxlamaq, öz elektorat avtoritetini qorumaq üçün istifadə olunan alətdir. İnkari strategiyasının seçilməsi əsasən imic məsələsi ilə bağlıdır. Əgər konkret iddialar və ya tənqidlər qəbul olunarsa, bu, siyasi liderin öz tərəfdarları qarşısında zəif görünməsi kimi

qavranıla bilər. Buna görə Kərimli və onun komandası çox zaman situasiyanı tam şəkildə rədd etməyi, məsuliyyəti hakimiyyətin “qərəzli münasibət göstərməsi” kimi təqdim etməyi üstün tutur.

Bu, məsuliyyəti öz üzərindən tam şəkildə uzaqlaşdıraraq klassik siyasi müdafiə mexanizmidir. Bu tip ritorika bütün müxalif hərəkatlarda geniş yayılmış mexanizmdir. Siyasi proseslərdə zəif təsir imkanlarına malik olan qruplar üçün ən effektiv üsul informasiya gündəmini dəyişmək, özlərini “sistemli təzyiqə məruz qalan tərəf” kimi təqdim etməkdir. Bu, həm beynəlxalq auditoriyaya mesaj vermək, həm də daxili tərəfdar kütləsini motivasiyada saxlamaq üçün istifadə edilir. Nəhayət, hakimiyyətin onlara

qarşı qərəzli mövqe nümayiş etdirdiyi iddiası daha çox siyasi diskursun bir elementidir. Real situasiyalar çox vaxt daha kompleks olur: burada həm siyasi rəqəbat, həm kommunikasiya savaqları, həm də tərəflərin öz mövqelərini müəyyən auditoriyalar qarşısında gücləndirmək cəhdləri rol oynayır. Lakin Kərimli tərəfinin bu iddiaları gündəmə gətirməsi onların planlaşdırılmış kommunikasiya strategiyasının tərkib hissəsi kimi çıxış edir. Beləliklə, hazırkı hay-küyün kökü konkret faktlardan daha çox siyasi taktika, informasiya idarəçiliyi və tərəfdarlarının gözləntilərinə uyğun davranış modeli ilə bağlıdır”.

Ziya Hikmətoğlu

“TikTok” bizdən nələr, nələr aldı...

Sosial şəbəkələr həyatımıza daxil oldu-olmadı, dəyişdik, "müasirləşdik", "yeniliklərə" boyun əyməli olduq, keçmişə unutmaya başladığımız, hətta bəyənəndik. Boş vaxtımız qəhət oldu, çünki kompüterlərin qabağından ta durmadıq. Telefonları əlimizdən yerə qoymadıq. Kitab oxumaq unuduldu, yerini sosial şəbəkələrdə lazımlı-lazımsız əyləncələr aldı. Qohum-qardaşa qonaq getmək unuduldu. Çünki sosial şəbəkələr bizi özünə elə bağladı ki, bütün bunları həyatımızın ikinci planına çevirdik. Xəstələrimizi telefonda soruşduq. Yaşlılarımızdan telefonda xəbər bildik. Ölənlərimiz üçün telefonda başsağlığı verdik. Bayramlaşmaları telefonla etdik. Sosial şəbəkələr bizi bir-birimizə göstərdi, görüntülü danışdıq. Ta kiminsə evinə getməyə lüzum qalmadı. Bu məsələlərin hər birini "Votsap", "Instagram" həll etməyə başladı.

Günlər ömrümüzə ayları bir-bir qoparıb il edib arxivə verdikcə, sosial şəbəkələr daha da müasirləşdi, onlarla yenisi yarandı və yarıdanıqca da biz bizlikdən daha çox çıxdıq. Olduq özgeşi. Günlərin bir günü həyatımıza "TikTok" daxil olanda isə bütün sosial şəbəkələr kimi, ona da sevinдик. Üstünlüklərini vurğuladıq, həvələndirmələrinə boyun əydik, əyləncələrinə aludə olduq. Ümumilikdə isə "TikTok"a vaxtımızı verdik. Bir də baxdıq ki, nə? Biz haradayıq? Biz nə edirik? Biz nələri paylaşırıq? Biz nələri müzakirə edirik?

Baxdıq ki, biz utanmağın daşını çoxdan atmışıq. Burada elə şeylər paylaşırıq ki, ilahi-pərvərdigara, gözlülər olsun, görməsin. Ta bunlar haqqında danışmaq olmaz. Çünki hələ də utanan adamlar mövcuddur. Buna da minlərcə dəfə şükürlər olsun.

Baxdıq ki, cavan-cavan oğlanlar, həm də ki, boy-buxunlu, yaraşıqlı, küçənin, məhəllənin ortasında rəqs edirlər, utanmadan, qısılmadan. Dedik görənlər bunlar niyə belə edirlər, dedilər ki, məşhur olmaq istəyirlər. Xəyalımızda igidlərimiz, şəhidlərimiz, qazilərimiz

canlandı. Düşündük ki, belə oğullarımız da var, belələri də.

Baxdıq ki, nəvə nənəsinə söhbətə tutub onun şirin, yeri gələndə zarafatyana söhbətlərini çəkib burada paylaşır, bütün dünya da tamaşa edir. Sanki nəvə nənəsinə lağa qoynuğunu bütün dünyaya reklam edir.

Ana övladını çəkir, paylaşır, onu söhbətə tutur, uşaq isə yaşına uyğun olmayan tərzdə danışaraq uşaqlığı təhqir edir. Valideyn isə bunu inkişafın, müasirliyin təntənəsi kimi paylaşır...

Baxdıq ki, həyat yoldaşından ayrılan, qayınanası ilə yola getməyən, ailə problemləri ilə qarşılaşan, ərinin qazancına qane olmayan qadınlarımız "TikTok qəhrəmanına" çevriliblər. Şəxsi problemlərini, söz-sirrini açıb dünyaya bəyan edirlər. Hər kəs də bir cür münasibətlə onlara rəy yazır. Mini qızıdır, biri "ar olsun",- deyir. Lakin minlərlə birlərdən çox olduğu üçün adam daha da qızıdır, qızıdıqca da həddini aşır. Başlayır çoxseriyalı filmlər kimi növbəti hissələri çəkib, danışib paylaşmağa.

Bu "TikTok" yarandı-yaranmadı, bizdən çox şeylər aldı. Fərqi nə olar ki, yəqin ki var. Bir də ki, "TikTok, TikTok" da deyirik. "TikTok" nə etsin axı. O, bir sosial şəbəkədir. Dayanıb yerində. Dil açıb danışmır, camaata "gəl, burada özünü biabır elə" demir, "söz-söhbətini aç burada danış" demir, "video paylaşib özünü biabır elə" demir. "TikTok"da çox yaxşı mənada paylaşmalar var ki, informasiyanı artırır, öyrədir, xəbərdar edir, arxivləşir.

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Mətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744
7. Bakmətbuat MMC 0502644010

1 nüsxə 1 aylığı 8 AZN

6 aylıq 48 AZN

1 illik 96 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

Mauro İkardi “Qalatasaray”dan gedir...

Mauro İkardinin "Qalatasaray"dakı karyerası başa çatmaq üzrədir. "Kocaelispor" və "Union SG" ilə oyunlarda gözləntiləri doğrultmayan İkardi derbinin 89-cu dəqiqəsində əvəzedici heyətdə meydana çıxdığı üçün etiraz edib. Bu işə futbolçu ilə klub rəhbərliyi arasında münasibətlərin gərginləşməsinə səbəb olub.

Yanvar ayında dörd transfer etməyi planlaşdıran "sarı-qırmızılar" İkardinin yerinə də hücumçu axtaracaq. Qeyd edək ki, 32 yaşlı futbolçunun "Qalatasaray"la müqaviləsi mövsümün sonunda bitir. Argentinalı hücumçu bu mövsüm Super Liqa və Çempionlar Liqasında ümumilikdə 18 oyunda iştirak edib, 765 dəqiqə meydana olub və 7 qol vurub./Offsideplus.az

"TikTok" dayanıb yerində, nə edir insanlar edir. Ümumilikdə həm yaxşılıqları, həm yaxşı olmayanları fonunda "TikTok"un bu gün bizdən aldığıları verdiklərindən dəfələrlə çoxdur. Bu gün nə qədər yalan, qeyri-rəsmi xəbərlər varsa, hamısı "TikTok"dan ətrafa yayılır. Nə qədər lazımsız-lüzumsuz söhbətlər, videolar var, hamısı "TikTok"da edilir, göstərilir. Biz nə edirik, hələ üstəlik götürüb həmin yalanları və lüzumsuzları digər sosial şəbəkələrdə də paylaşırıq. İnsanların beynini zəhərləyirik, yetişməkdə olan nəslin tərbiyə istiqamətini dəyişdiririk.

Elə bu səbəbdən də gəlin, bari, övladlarımızı "TikTok"dən qoruyaq. Aqlımız nə kəsir, onu etməyək. Bir düşünək ki, bu yalan xəbər, lüzumsuz söhbət, əxlaqasıqmayan videolar bizim hansı dəyərlərimizi əlimizdən alır. Gəlin özümüzə bir az yazığımız gəlsin. "TikTok"un bizdən aldığılarının yerini verdiklərinin doldura bilməyəcəyini bir an da unutmayaq, gec olsa da. Bəlkə nələri isə qaytara bilərik...

Sosial şəbəkələr olub müasirliyin təntənəsi, "TikTok" da bu təntənənin zirvəsi. Bu "təntənənin" altında nə qurbanlar var, onu görə bilək kaş ki...

Matanət Məmmədova

Baş redaktor: Bəhrüz Quliyev

Ünvanımız:
**Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.**
Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az
"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000